

INTELLEKTUAL MULK SOHASIDA DAVLAT SIYOSATI VA QONUNCHILIK ASOSLARI

Yormuxammadova Zebiniso Otabek qizi

Xudoyorova Dilafruz Alisher qizi

To'rayeva Nilufar Botir qizi

O'zMU "Patentshunoslik" yo'nalishining 4-bosqich talabalar

E-mail: yormuxammadovazebiniso@gmail.com

E-mail: znilufar642@gmail.com

E-mail: xudoyorovadilafruz5@gmail.com

Ilmiy rahbar: O'zMU "Huquqiy fanlar" kafedrası v.b.dotsenti y.f.f.d.

Rahimjonov Akmaljon Baxromjon o'g'li

E-mail: akmaljonrahimjonov@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada 34ntellektual mulk sohasida davlat siyosatining nazariy-huquqiy asoslari hamda O'zbekiston Respublikasida ushbu sohani tartibga soluvchi qonunchilik tizimi tahlil qilinadi. Intellektual mulkning innovatsion iqtisodiyotdagi o'rni, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, xalqaro standartlarning milliy qonunchilikka implementatsiyasi va mavjud muammolar ilmiy manbalar asosida yoritiladi. Tadqiqot natijasida intellektual mulkni samarali himoya qilish va rivojlantirish davlatning strategik vazifasi ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Intellektual mulk, davlat siyosati, innovatsiya, mualliflik huquqi, patent huquqi, tovar belgisi, qonunchilik, huquqiy himoya, O'zbekiston Respublikasi, TRIPS.

STATE POLICY AND LEGISLATIVE BASIS IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY

Annotation: This article analyzes the theoretical and legal foundations of state policy in the field of intellectual property and the legislative system regulating this area in the Republic of Uzbekistan. The role of intellectual property in the innovative economy, state support mechanisms, implementation of international standards into national legislation and existing problems are covered on the basis of scientific sources. As a result of the study, it is substantiated that the effective protection and development of intellectual property is a strategic task of the state.

Keywords: Intellectual property, state policy, innovation, copyright, patent law, trademark, legislation, legal protection, Republic of Uzbekistan, TRIPS.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА И ЗАКОНОДАТЕЛЬНАЯ ОСНОВА В ОБЛАСТИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические и правовые основы государственной политики в области интеллектуальной собственности и законодательная система, регулирующая эту область в Республике Узбекистан. На основе научных источников рассматриваются роль интеллектуальной собственности в инновационной экономике, механизмы государственной поддержки, имплементация международных стандартов в национальное законодательство и существующие проблемы. В результате исследования обосновывается, что эффективная защита и развитие интеллектуальной собственности является стратегической задачей государства.

Ключевые слова: Интеллектуальная собственность, государственная политика, инновации, авторское право, патентное право, товарный знак, законодательство, правовая защита, Республика Узбекистан, Соглашение ТРИПС.

KIRISH

Globalashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida intellektual mulk institutining ahamiyati keskin ortib bormoqda. Bilim va innovatsiyaga asoslangan iqtisodiy modelda intellektual faoliyat natijalari asosiy iqtisodiy resursga aylanmoqda. Shu bois davlat tomonidan mazkur sohani huquqiy tartibga solish va himoya qilish masalasi strategik ahamiyat kasb etadi.

Intellektual mulk sohasidagi davlat siyosati innovatsion rivojlanish, investitsion jozibadorlik va xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlari bilan bevosita bog'liqdir. Mazkur maqolada intellektual mulk sohasida davlat siyosatining nazariy asoslari va O'zbekiston Respublikasining qonunchilik tizimi kompleks tahlil qilinadi.

Intellektual mulk sohasida davlat siyosatining nazariy asoslari:

Intellektual mulk – bu ijodiy faoliyat natijalari va individuallashtirish vositalariga nisbatan beriladigan mutlaq huquqlar majmuasidir. Xalqaro darajada intellektual mulkni rivojlantirish va muvofiqlashtirish bilan World Intellectual Property Organization shug'ullanadi. Ushbu tashkilot intellektual mulkni innovatsion rivojlanishning muhim omili sifatida e'tirof etadi.

Iqtisodiy nazariyada intellektual mulk huquqlarining asosiy vazifasi – innovatsion faoliyatni rag'batlantirishdir. R. Posnerning iqtisodiy tahlil konsepsiyasiga ko'ra, intellektual mulk huquqlari ijodkorlarga investitsiya kiritish uchun iqtisodiy kafolat yaratadi (Posner, 2003)¹. J. Shumpeter esa innovatsion rivojlanishni "ijodiy vayronkorlik" nazariyasi orqali izohlab, vaqtinchalik monopol huquqlar iqtisodiy taraqqiyotga xizmat qilishini ta'kidlaydi (Schumpeter, 1942)².

¹ Posner R. (2003). Economic Analysis of Law

² Schumpeter J. (1942). Capitalism, Socialism and Democracy

Shu bilan birga, haddan tashqari kuchli himoya raqobatni cheklashi mumkinligi haqida M. Boldrin va D. Levine o'z tadqiqotlarida qayd etadi (Boldrin & Levine, 2008)³. Demak, davlat siyosatining vazifasi – intellektual mulkni himoya qilish va bozor raqobatini ta'minlash o'rtasida muvozanatni saqlashdan iborat.

Xalqaro-huquqiy asoslar:

Intellektual mulk sohasidagi davlat siyosati xalqaro standartlarga asoslanadi. Jumladan, World Trade Organization doirasida qabul qilingan TRIPS Agreement bitimi intellektual mulkni savdo tizimining ajralmas qismi sifatida belgilagan⁴.

TRIPS bitimi a'zo davlatlardan intellektual mulk huquqlarini samarali himoya qilish, sud mexanizmlarini joriy etish va huquqbuzarliklarga qarshi choralar ko'rishni talab qiladi. O'zbekiston ham mazkur xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka bosqichma-bosqich implementatsiya qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida intellektual mulk sohasidagi qonunchilik asoslari:

O'zbekistonda intellektual mulk sohasidagi davlat siyosati konstitutsiyaviy asosga ega. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mulk huquqining daxlsizligi va ijod erkinligi kafolatlangan⁵.

Intellektual mulk munosabatlari, avvalo, O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi bilan tartibga solinadi. Kodeksda intellektual mulk obyektlari, huquq egalarining vakolatlari va himoya mexanizmlari belgilangan⁶.

Shuningdek, maxsus qonunlar qabul qilingan:

- "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risidagi" Qonun⁷;
- "Ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari to'g'risidagi" Qonun⁸;
- "Tovar belgilari, xizmat ko'rsatish belgilari va tovar kelib chiqqan joy nomlari to'g'risidagi" Qonun⁹.

Mazkur qonunlar intellektual mulk obyektlarini ro'yxatdan o'tkazish, huquqlarni amalga oshirish va himoya qilish tartibini belgilaydi.

So'nggi yillarda intellektual mulk sohasini rivojlantirish bo'yicha Prezident farmonlari va davlat dasturlari qabul qilinib, raqamlashtirish, elektron ro'yxatdan o'tkazish va sud himoyasini kuchaytirish choralari ko'rilmogda.

Davlat organlari va institutsional mexanizmlar:

O'zbekistonda intellektual mulk obyektlarini ro'yxatdan o'tkazish va ekspertizadan o'tkazish vakolati O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi intellektual mulk organlariga yuklatilgan.

³ Boldrin M., Levine D. (2008). Against Intellectual Monopoly

⁴ World Trade Organization, TRIPS Agreement

⁵ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi

⁶ O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi

⁷ Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida

⁸ Ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari to'g'risida

⁹ Tovar belgilari, xizmat ko'rsatish belgilari va tovar kelib chiqqan joy nomlari to'g'risida

Sudlar tomonidan intellektual mulk huquqlarini himoya qilish mexanizmlari mavjud bo'lib, iqtisodiy sudlar nizolarni ko'rib chiqadi. Shuningdek, antimonopoliya organlari intellektual mulk huquqlaridan suiiste'mol qilinishining oldini olishda muhim rol o'ynaydi.

Muammolar va takomillashtirish yo'nalishlari: Amaliyotda quyidagi muammolar uchramoqda:

- Huquqbuzarliklar, ayniqsa, raqamli muhitda mualliflik huquqining buzilishi;

- Aholining huquqiy savodxonligi yetarli emasligi;

- Intellektual mulk obyektlarini tijoratlash tirish mexanizmlarining sustligi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, intellektual mulkni samarali himoya qilish innovatsion faollikni oshiradi va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimini kuchaytiradi (Maskus, 2000)¹⁰.

Shu bois qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirish, raqamli monitoring tizimlarini joriy etish va sud amaliyotini takomillashtirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, Intellektual mulk sohasida davlat siyosati innovatsion rivojlanishning muhim shartidir. O'zbekiston Respublikasida mazkur sohada mustahkam qonunchilik bazasi yaratilgan bo'lsa-da, uni amaliy jihatdan takomillashtirish va raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Davlatning asosiy vazifasi esa intellektual mulkni samarali himoya qilish bilan birga, raqobat muhitini saqlash va innovatsion faollikni rag'batlantirishdan iboratdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi.
3. Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida.
4. Ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari to'g'risida.
5. Tovar belgilari, xizmat ko'rsatish belgilari va tovar kelib chiqqan joy nomlari to'g'risida.
6. Posner R. (2003). Economic Analysis of Law.
7. Schumpeter J. (1942). Capitalism, Socialism and Democracy.
8. Boldrin M., Levine D. (2008). Against Intellectual Monopoly.
9. Maskus K. (2000). Intellectual Property Rights in the Global Economy.
10. World Intellectual Property Organization rasmiy materiallari.
11. World Trade Organization, TRIPS Agreement.

¹⁰ Maskus K. (2000). Intellectual Property Rights in the Global Economy.